

do a great range of different lexical means are used. Some of them use repetitions, abbreviations, proper names, internationalisms, neologisms, phrasal verbs, dysphemisms and euphemisms. Lexical means of English language periodicals, namely euphemisms and dysphemisms, have been analyzed in the article. It has been determined that dysphemisms are the replacement of an emotionally and stylistically neutral word by a ruder and more disrespectful one. Dysphemisms are quite opposite to euphemisms which are emotionally neutral words or phrases used instead of a synonymous one which is considered by a speaker as an obscene, rude and unctuous. Dysphemisms are used in English language newspaper texts for emotional influence onto the readers by means of ridiculing things, phenomena and people that are described by them. Euphemisms are used in English language periodicals to replace words which sound rude. Types and sources of these lexical means have been studied and classified. Due to the up-to-date nature of the studied phenomena it has been defined that it is necessary to carry out further research of euphemisms and dysphemisms in English language periodicals to study their influence onto the readers and peculiarities of their perception.

Key words: *dysphemisms, English language periodicals, euphemisms, lexical means.*

УДК 811.161.2: 81'373.422

Станіславова Л. Л.,
кандидат філологічних наук, доцент,
декан гуманітарно-педагогічного факультету
Хмельницького національного університету
E-mail: riska761@gmail.com

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ТИПИ АНТОНІМІВ В УКРАЇНСЬКИХ АФОРИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ

У статті проаналізовано структурні і семантичні типи антонімів, представлених у сучасних українських афористичних текстах. Встановлено, що у згаданих текстах продуктивними є антонімічні пари, репрезентовані прикметниками, дієсловами, іменниками; мени продуктивними є прислівникові антоніми. Проаналізовано засоби творення однокореневих та різнокореневих антонімів.

Ключові слова: *антонім, афоризм, семантичні, структурні типи антонімів.*

Антонімія – одна з основних категорій лексико-семантичної системи. Інтерес до її всебічного дослідження зумовлений прагненням сучасних мовознавців усвідомити передусім питання співвідношення мови і мислення, мови і позамовного світу. Актуальними також є питання, що стосуються окреслення обсягу антонімії, класифікації антонімічних одиниць на підставі різних критеріїв. В українському мовознавстві загальнотеоретичним аспектам дослідження антонімії присвячено праці Л.А. Лисиченко, Л. С. Паламарчук, В. М. Русанівського тощо. До висвітлення окремих аспектів антонімічних відносин у лексико-семантичній системі зверталися Л. О. Ставицька, В. Д. Ужченко, В. А. Чабаненко та інші дослідники. Останніми роками окреслилося прагнення до комплексного аналізу антонімічних лексем, що використовуються в окремих масивах текстів. Заслуговує на увагу семантико-функціональне та лексикографічне дослідження антонімів, зафіксованих в українських поетичних текстах ХХ ст., здійснене Н. М. Бобух [1]. На нашу думку, подібне опрацювання антонімії дає змогу, з одного боку, розширити уявлення про реальне використання антонімів у художній практиці, з іншого – поглибити, уточнити теоретичні положення, що стосуються цієї групи лексем. Цікавим є порівняння особливостей функціонування антонімічних одиниць у різних масивах текстів. З метою такого порівняння розглянемо структурно-семантичні типи антонімів, представлені в сучасних українських афористичних текстах.

Вважаємо доцільним використаний Н.М. Бобух «широкий» підхід до встановлення меж антонімії, згідно з яким можливе залучення до обсягу згаданого явища симетричних і асиметричних антонімів. Компонентам симетричних антонімічних пар властива морфологічна однотипність, семантична однорідність, відсутність стилістичного забарвлення. Вони вступають в антонімічні відношення і поза контекстом. Асиметричним антонімам

семантична однорідність не властива; вони містять семантичні відтінки, можуть бути стилістично різноплановими, можуть належати до різних частин мови [2, с. 11–12]. Подібний підхід має певну традицію в українській лексикології [див. 3, с. 105–106].

Представлені в сучасних українських афористичних текстах антоніми поділяються на різнокореневі й однокореневі. Більшість антонімів – це різнокореневі слова, які не мають формально вираженого протиставлення, а в цілому протиставляються своїми значеннями. Різнокоренева антонімія охоплює найважливіші лексико-граматичні розряди слів, зокрема прикметники, іменники, дієслова, прислівники. У межах зазначених вище частин мови виділяється й однокоренева антонімія.

Переважає більшість **антонімічних прикметників**, як симетричних, так і асиметричних, в афористичних текстах – різнокореневі лексеми: *Нову історію творять старі міфи* (В. Шамша) [тут і далі джерело цитування українських афоризмів – сайт «Українська афористика» – 5]. Значна кількість різнокореневих антонімів має ознаки контекстуальності: *Бурхливе життя приводить у **тихі** палати* (Рибников Ю.). У переносному значенні антонімом до прикметника може виступати числівник, що набуває у цьому випадку ознак прикметника: *Український правопис ніякий не спільник кривопису, а проте запросто поступається йому місцем на кожному мовному кроці – від **перших** осіб з верхотурних трибун до **останніх** підмітайлів у глухих підвороттях* (Р. Доценко).

У досліджуваних текстах представлені також однокореневі антоніми-прикметники, хоча їхня кількість значно менша. Зазвичай прикметникові антоніми утворюються шляхом приєднання до безпрефіксної лексеми, маркованої позитивно, префікса, який надає їй протилежного змісту. В афористичному мовленні найчастіше вживаються однокореневі ад'єктивні антоніми, у яких значення протилежності реалізується за

допомогою префіксів **не-**, **без-**. Слід наголосити, що антонімами є не всі прикметники, ужиті із заперечним префіксом **не-**, а тільки ті, що називають поняття, в яких протиставлення перейшло в протилежність: *Алгебра слави: невідомі величини прагнуть стати відомими* (Ю. Рибников). Префікс **без-** слугує для утворення прикметників зі значенням ‘такий, що не має чогось, позбавлений чогось’: *Відмінність між обдарованим і бездарним письменником у тому, що перший таки долає свою бездарність* (Р. Доценко). Використовуються також заперечні префікси іншомовного походження: *Талантів на кожній ниві і в кожний час обмаль, решту заповнюють добротно-кваліфіковані – а при досить широкому попиті, то й дискваліфіковані за недобротністю з інших галузей – ремісники* (Р. Доценко). В афористичних текстах протилежної семантики можуть надавати лексемам префікси, які зазвичай у мовленні формують значення інші, як-от префікс **по-** у парі контекстуальних антонімічних прикметників «чесний – почесний»: *Багато хто вже став почесним, решта залишилася чесними* (Ф. Боднар). Прикметникова антонімічна пара може формуватися і шляхом приєднання до основи прикметника кореневої морфеми, яка вносить у семантику прикметника елемент протиставлення: *У політичного переможця багато званих у команді, та ще більше (звісно, лише після його перемоги) – самозваних* (Р. Доценко).

Ще один шлях формування антонімічних прикметникових однокореневих антонімічних пар – приєднання до однієї основи протилежних за семантикою префіксів, хоч такий спосіб творення прикметникової антонімії не є продуктивним: **про-/ проти-**: *Не зважившись замінити верховно-радників на світанку незалежності, ми тим самим запустили ланцюгову реакцію хронічних вчорашників, яких задовольняють проукраїнські вивіски хоч би й з протиукраїнським вмістом* (Р. Доценко); **об-/суб-**: *Подобається це кому, чи ні, але кожен з нас може бути*

об'єктивним лише в *суб'єктивних* межах, які ні для кого з нас не переступні (Р. Доценко).

Прикметники у складі антонімічних пар, представлених в афористичних українських текстах, можуть позначати: позитивні і негативні властивості предметів, явищ: *Як часто поганих можновладців обирають хороші громадяни, котрі не голосують!*.. (С. Скоробагатько); почуття і стани: *Краще бути бідним і щасливим, ніж багатим і нещасним* (А. Корчинський); вікові та фізіологічні характеристики: *Гарна жінка радує чоловічий погляд, негарна – жіночий* (Р. Крикун); фізичні і моральні якості: *Сильний* показує зуби, а *слабкий* – язика (Н. Іванків); належність: *Відсутність чоловічої логіки у жінки і жіночої – у чоловіка – головні причини розлучення* (Ю. Рибников); положення у просторі: *Наслідкування гідне і західне, і східне* (В. Простопчук); розмір, вагу: *Великі гроші не дають спати, малі – жити* (Ю. Рибников); форму: *Різниця між великим містом і маленьким полягає в тому, що у великому можна більше побачити, а в маленькому – почути* (С. Скоробагатько); час: *Майбутнє підкрадається ззаду, аби штовхнути нас у минуле* (Ф. Боднар); фізичні характеристики: *М'які меблі можуть стати твердими, якщо на них валяться цілий день* (В. Момотюк); смакові характеристики: *Солодка брехня – та ж гірка правда, тільки на смак приємніша* (С. Скоробагатько); колір: *Чорне вже не біле, воно вже біло-блакитне* (О. Перлюк); *Поки біле бореться з чорним, перемогу святкує сірість* (Ф. Боднар).

Відмінна риса якісних прикметників – їхня здатність змінювати інтенсивність, а відтак – характеризувати об'єкт за допомогою ознаки, виявленої більшою або меншою мірою. У досліджуваних афоризмах виявлено прикметники-антоніми, що мають форму вищого ступеня порівняння, вони представляють якості об'єктів у порівнянні: *І серед носіїв вищої освіти доволі прихильників нижчого розуму* (Р. Доценко).

Серед пар **антонімічних іменників**, симетричних і асиметричних, представлених в українських афористичних текстах, більшість належить до різнокоренових антонімів: *Всі ми маєм бути рівні у суспільстві – в розумінні своїх **прав та обов'язків**; Сила підлеглого – в **слабкості** керівника* (М. Пасько). До числа різнокоренових антонімічних іменників належать іменники-субстантиви: *Велика капость для **ближнього** – це лише маленька радість для **недалекого*** (Ф. Боднар). Особливу групу різнокоренових антонімічних іменників складають різнокоренові слова, до основ яких додано антонімічні кореневі морфеми: *Геніям притаманна болісна хвороба історичної **далекозорості**, за що вони часто мусять розплачуватись земним **короткобуттям*** (Р. Доценко). Ще один цікавий прийом у побудові різнокоренових антонімічних іменникових пар – творення різнокоренових лексем шляхом додавання до різних основ однакових коренових морфем: *«Продай**батьки**» народжуються з «продай**синів**», і допоки так триватиме, запрода**нців** – упорівень **батьків** і **батьківщини** – **щодалі** більш ми матимем* (Р. Доценко).

Різнокоренові іменники у складі антонімічних пар, представлених в афористичних українських текстах, можуть позначати абстрактні і конкретні поняття: абстрактні іменники називають протилежні почуття, відносини, стани, дії: *Юність – нещадна, **старість** – ощадна* (В. Простопчук); *Хто зло вам радить, **добру** той зрадить* (О. Перлюк); абстрактні іменники називають поняття, протиставлені в часі і в просторі: *Життя – це **вічність**, зіщулена в **мить*** (Р. Доценко); конкретні іменники називають осіб, що характеризуються протилежними якостями або властивостями, належністю до різних класів осіб: *Все те, що у **жінки** на серці, у її **чоловіка** в печінках* (Ф. Боднар).

Серед антонімічних іменників в українських афористичних текстах представлені також іменники однокоренові. Л. О. Новиков зауважує, що у більшості випадків однокоренева антонімія

іменників становить собою віддзеркалення антонімії відповідних дієслів і прикметників [див.: 4, с. 14]. Антонімічні іменники, виокремлені з афористичних текстів, підтверджують цей висновок. Різноманітні за своєю структурою віддієслівні іменники, утворені від відповідних дієслів-антонімів, прикметників-антонімів, вступають у ті ж самі відношення протилежності.

У досліджуваних текстах до афіксальних субстантивних антонімів, утворених за допомогою протилежних за значенням префіксів, належать переважно віддієслівні деривати. Формальні засоби вираження антонімічних відношень між складниками граматичних іменникових антонімів – префікси зі значенням протилежності, аналогічні до тих, які вживаються для утворення однокореневих дієслівних антонімів: *повага – зневага (поважати – зневажати); недоїдання – переїдання (недоїдати – переїдати): Де там як, але в Україні досі спокійно співіснують **повага і зневага**, особливо в ставленні «державницької меншини» до самої себе й до упосліджених носіїв «державництва» (Р. Доценко); *Народи вимирають не тільки від **недоїдання і переїдання**, а й від заздрощів і пихи* (В. Голобородько). До однакових основ можуть додаватися антонімічні кореневі морфеми: *Така природа мародерства, що його ніколи не вдовольнить **малодерство**, а тільки – **многодерство*** (Р. Доценко). У субстантивних антонімічних парах один із дериватів може становити собою okazіоналізм: ***Зазнайство** – зовнішній вияв внутрішнього **незнайства*** (Р. Доценко).*

Крім віддієслівних антонімів-іменників, в українських афористичних текстах вживаються антоніми-іменники, що «відображають» антонімію прикметників. Така антонімія формується переважно за допомогою префіксів **не-** і **без-**: *відповідальність – безвідповідальність (відповідальний – безвідповідальний); красуні – некрасуні (красивий – некрасивий); рухомість – нерухомість (рухомий – нерухомий); ймовірність – неймовірність (ймовірний – неймовірний): Чим більше товариств з*

обмеженою **відповідальністю**, тим діяльніше **верховне товариство з необмеженою безвідповідальністю** (Р. Доценко); *Світ справедливий: **красуні** – для насолоди, **некрасуні** – для героїчної праці в ім'я батьківщини* (В. Голобородько).

Префікси **не-**, **без-**, а також конфікси з початковим **без-** використовуються і при творенні відсубстантивних іменних дериватів (зокрема okazіональних), у цьому випадку маємо справу із так званою «невіддзеркаленою антонімією» [див. 4, с. 15]: *Зле, коли в мистецтві панує **смак** урядника, – але навряд чи поліпшиться в ньому становище, якщо там запанує його **несмак*** (Р. Доценко); *Незалежна преса насправді ще й як залежна – від грошей, поки вона виходить, і від **безгрошів'я**, коли перестасе виходити* (Р. Доценко); *Краще думка з-за рогу, ніж **бездумність** на рівній дорозі* (Р. Доценко). Протилежна семантика в контекстуальних іменникових антонімічних парах може формуватися в результаті додавання до основи іменника фрагмента іншої кореневої морфеми: **Фриволюція** – *закономірний набуток **еволюції** на стадії вседозволених масмедій* (Р. Доценко).

Непродуктивними у творенні антонімічних іменників в афористичних текстах є префікси **анти-**, **де-**, **перед-**, **контр-**. Приклади поодинокого вживання: *Совкізована **Україна**, хоч би й незалежницька, – це вже **Деукраїна** (навіть без знаку запитання)* (Р. Доценко); *Після **революції** сміливі думки звучать як **контрреволюція*** (В. Голобородько).

Особливим типом однокореневих антонімічних іменникових пар є пари, в яких один із членів становить собою дериват, що утворився додаванням до твірної основи кореневої морфеми: ***Україна**, що навколо нас, ще занадто недоросла **Малоукраїна**, яка не доросла до самоутвердження навіть на вже реально чинних фізичних і духовних своїх теренах* (Р. Доценко). Частіше кореневі морфеми додаються до твірних основ обох іменникових дериватів: ***Поборюючи КЛАНЮкратію, не даймо собі спокуситись **ОХЛОКратією** на дорозі***

до демократії (Р. Доценко); **ГОЛО**слівність прикривається **БАГАТО**слівністю (Ф. Боднар). В аналізованому матеріалі зафіксовано випадки, коли кореневі морфеми, які надають антонімічним іменникам протилежного значення, виступають як другі основи у дериватах: *Тепер така пора, що чи **україноФІЛІЯ**, чи **україноФОБІЯ** – воно все українофобія, бо перше тягне на малофіліал великосусідства, а друге й зовсім на губернію* (Р. Доценко); *У кожної людини своє соло в житті, тільки рідко в кого це **солоСПІВ**, бо найчастіше **солоСМУТОК*** (Р. Доценко). Серед таких антонімів значною є частка оказіональних утворень. У наведеному далі афоризмові прийом додавання до твірної основи кореневої морфеми сполучено з прийомом елімінації твірної основи: *Українська демократія – це радше українокрадія, коли чи не кожному демократові «міні»-**УКРАЇНА** під його власного булавою любіша над усяку «максі»* (Р. Доценко). Ще один спосіб ускладнення антонімічної одноосновної іменникової деривації – омонімізація твірної основи: *Чужоземний інвестор – попервах, бува, й **благодійник**, а на довгу дистанцію – радше вправний **грошодійник*** (Р. Доценко). В оказіональному дериваті «грошодійник» твірна основа виразно корелює з лексемою «доїти», з її перенесеним значенням – ‘вимагати, виманювати щось’.

Серед дієслівних антонімів в українських афористичних текстах широко представлена різнокоренева антонімія симетричного і асиметричного різновидів: *Країна чудес – це коли **руйнують** церкви, а потім їх по-ударному **відбудовують*** (Ф. Боднар); *Не кажи, що ти поет, а то будуть **сміятися** чи **плакати*** (В. Голобородько); *Думки інколи **приходили** і в його голову. І з жахом **розбігалися*** (А. Крижанівський); ***Шукайте** друзів, а вороги **знайдуть** вас самі* (В. Шамша).

Однокореневі дієслівні антоніми, що використовуються в українських афористичних текстах, творяться за допомогою антонімічних префіксів, які, приєднуючись до основ одних і тих

самих дієслівних лексем, надають їм протилежного значення. Серед таких префіксів: **об-/ роз-**: *Хронічно-нерозв'язна українська дилема: чи **об'єднуються** у боротьбі проти чужої влади, а чи **роз'єднуються** у боротьбі кожного за свою особну владу?* (Р. Доценко); **при-/ від-**: *Реформатори **приходять** і **відходять**, реформи – ні* (М. Левицький).

У більшості випадків в афористичних текстах однокореневі дієслівні лексеми набувають антонімічності при творенні за допомогою префіксів, які у загальній мовленнєвій практиці не є антонімічними. Антонімічність дієслів формується значною мірою за рахунок синтаксичної структури афористичних речень, за рахунок контекстного оточення дієслів: **в-/ роз-**: *А хто про халяву мріє: той, кого **взули**, чи той, кого **роззули*** (Ф. Боднар); **пере-/ ви-**: *Добре, коли твої думки **переживають** тебе, але зле, коли вони **виживають** тебе (з життя); **від-/ ви-**: *Істину **відкривають**, брехню **викривають*** (В. Голобородько); **від-/ на-**: *Золотошукачі в церкві гріхи **відмивають**. А на копальнях – **намивають*** (В. Голобородько); **с-/ на-**: *Все **створив** Бог, все інше **натворила** людина* (Ф. Боднар); **про-/ ви-**: ***Програвати** треба з гідністю, а **вигравати** можна як завгодно* (С. Скоробагатько).*

В одиничних випадках антонімічні дієслова складають пару «непрефіксальна – префіксальна лексема», тобто антонімія виникає внаслідок приєднання префікса до твірної основи однієї лексеми у реченні, друга лексема – непрефіксальна: *Вчитель **виховує**, життя **перевиховує*** (Ю. Рибников); *Україна – це футбольне поле, на якому **грають** всі хто завгодно, а **програють** тільки українці* (В. Шамша).

Особливим чином формуються антонімічні пари за участі частки **не**. Дієслово з часткою **не** може протиставлятися префіксальному дієслову: *Керманіч, котрий **не чує** голосу народу, **почує** ревище натопну* (С. Скоробагатько); *Вихований чоловік **не прийде** в гості п'яний і неголений. Він таким із гостей **підє***

(А. Корчинський). Протиставлятися можуть дієслова, які обидва використані із часткою **не**: *Життя після виборів не кінчається. А часто і не починається* (В. Шамша).

Серед **антонімічних прислівників** в українських афористичних текстах домінують прислівники різнокореневі, як симетричного, так і асиметричного типів: *Ініціатива знизу розвивається завдяки непомірному тиску зверху* (А. Рибников); *Ростуть ціни? Падає рівень життя? Нічого дивного, панове! Одне вгору, друге вниз – природна рівновага* (Й. Білоскурський); *Добре мати хатинку в селі. Вранці вибіг на город, а увечері заповз назад* (Н. Іванків); *Уроки життя даються безкоштовно, але дорого обходяться* (М. Пасько). Серед різнокореневих антонімів-прислівників значною мірою представлені лексеми, утворені від вихідних прислівникових форм за антонімічними словотвірними моделями. Основний масив таких прислівників – прислівники вищого чи найвищого ступенів порівняння: *Роблячи собі якнайкраще, іншим якнайгірше, не переплутай адресу* (В. Голобородько); *Навіщо нам вища міра покарання, якщо вже є нижча міра прожиткового мінімуму* (В. Шамша); *Хоч жінки сивіють пізніше чоловіків, зате чоловіки раніше лисіють* (М. Пасько). Неактивно використовується у досліджуваних текстах для творення різнокореневих прислівникових антонімічних пар префіксація: *Найбільша вада українських демократів – замало патріотизму і забагато партіотизму* (Р. Доценко).

Прислівники в афористичних текстах зазвичай виражають часові або просторові відносини: (*вперед – назад; там – тут; сьогодні – завтра, спочатку – потім, завжди – ніколи, внизу/вниз – вгору/вгору* тощо): *Минуле хоч-не-хоч обертає нам голови назад, але ж іти ми маємо – попри все – вперед, інакше бо не виживем!* (Р. Доценко); *Маючи волохату руку ТАМ, можна усе дозволити собі ТУТ!* (Й. Білоскурський); кількісну або якісну оцінку (*багато – мало, легко – важко*): *Проблема, яка дошкуляє мільйонам людей:*

багато горілки пити шкідливо, а *мало* – нецікаво (С. Скоробагатько); *Мало що обходиться так дешево і цінується так дорого, як потьомкінські села* (В. Голобородько). В афоризмах найчастіше простежуються часові або просторові відносини.

В афористичних текстах компонентом прислівникової антонімічної пари може виступати okazіоналізм: *Все життя минає під знаком усвідомлення неповторності часу замолоду й неповоротності часу «застару»* (Р. Доценко). Okазіональними утвореннями можуть бути обидва компоненти пари: *У Союзі ж як було? Всі думали інако, лиш мовчали всі однако* (Р. Доценко).

Приклади однокореневих антонімічних прислівників у афористичних текстах поодинокі: *Хто ризикує виправдано, той п'є шампанське, а хто невиправдано – за того, не чаркуючись, п'ють горілку* (С. Скоробагатько); *Що не можна купити за гроші, можна купити за великі гроші* (М. Пасько). Зафіксовано антонімічну пару, у якій при приєднанні антонімічних префіксів до однакових основ у другому антонімі основна елімінується: *Покора – коли вміру, а як над-, то вже гірше покари* (Р. Доценко).

Отже, за структурним критерієм виділяємо в українських афористичних текстах різнокореневі (їх переважна більшість) та однокореневі антоніми. Протиставлення в різнокореневих антонімічних парах не має маркованого вираження, лексеми в цілому протиставляються своїми значеннями. Різнокореневі антоніми, які активно вживаються в афористичних текстах, виражені в основному прикметниками, дієсловами, іменниками й прислівниками.

В однокореневих антонімах формальним засобом творення антонімічності можуть бути префікси з протилежними значенням – протиставлення в антонімах виникає внаслідок приєднання корелятивних префіксів до однієї й тієї ж лексеми. Ще один шлях творення однокореневої антонімії – приєднання до лексеми префікса, який надає слову значення, протилежного до змісту кореневої морфеми. Перший спосіб характерний переважно для дієслів, що

пов'язано з особливістю слів цього лексико-граматичного розряду виражати протилежність значень за допомогою префіксів, другий спосіб – переважно для прикметників та іменників.

Список використаної літератури

1. Бобух Н. М. Антоніми в українській поетичній мові: монографія / Н. М. Бобух. – Полтава : РВЦ ПУСКУ, 2007. – 312 с.
2. Бобух Н. М. Антоніми в українській поетичній мові ХХ століття: структурно-семантичний, функціонально-стилістичний і лексикографічний аспекти: автореф. дис. ... канд. філ. наук: 10.02.01 – укр. мова / Н. М. Бобух. – К., 2009. – 36 с.
3. Лисиченко Л. А. Лексикологія сучасної української мови. Семантична структура слова / Л. А. Лисиченко. – Х. : Вища школа, 1977. – 113 с.
4. Словарь антонимов русского языка: Более 2000 антоним. пар / под редакцией Л. А. Новикова. – М. : Русский язык, 1984. – 384 с.
5. Українська афористика: [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aphorism.org.ua/razd.php?rid=5>

Станиславова Л. Л. Структурно-семантические типы антонимов в украинских афористических текстах.

Аннотация

В статье проанализированы структурные и семантические типы антонимов, представленных в современных украинских афористических текстах. Выявлено, что в упомянутых текстах продуктивными являются антонимичные пары, репрезентированные прилагательными, глаголами, существительными; менее продуктивны антонимы-наречия. Проанализированы способы построения однокорневых и разнокорневых антонимов.

Ключевые слова: антоним, афоризм, структурные, семантические типы антонимов.

Stanislavova L. L. Structural and Semantic types of antonyms in Ukrainian aphoristic texts.

Summary

The article proves the relevance of the appeal to the complex analysis of antonymous tokens used in separate text files. Such a study makes it possible to broaden the idea of the real use of antonyms in artistic practice, and also to clarify

the theoretical propositions concerning this group of lexemes. The structural and semantic types of antonyms presented in modern Ukrainian aphoristic texts are analyzed. It was revealed that in the texts mentioned above, the antonymous pairs, represented by adjectives, verbs, nouns, are productive; less productive adverbs. The ways of constructing antonyms belonging to different parts of speech are analyzed. Among the antonyms-adjectives prevails rooted antonymy. One-root adjective antonyms are formed by attaching to one of the adjectives a prefix giving the lexeme the opposite meaning, less often by attaching opposite prefixes to one basis. The ways of constructing noun antonyms in Ukrainian aphorism are more diverse. Among the multi-rooted antonyms (their majority) to different non-antonymous bases, it is possible to join the antonymous root morphemes, it is possible to attach the same root morphemes to the antonymous bases. The one-root antonyms-nouns are dominated by verbal derivatives. Antonym-verbs are also mostly rooted. The peculiarity of one-root antonyms of this type is that they can acquire antonymicity by means of prefixes, which in the word are not the opposite in meaning. Among the antonyms-adverbs the overwhelming majority are multi-rooted couples.

Key words: *antonym, aphorism, structural, semantic types of antonym.*

УДК 821.161.2:81'373.21

Терещенко Л. В.,
старший викладач кафедри слов'янської філології
Хмельницького національного університету
E-mail: ludater@ukr.net

ТОПОНІМИ В БАЙКАХ ЛЕОНІДА ГЛІБОВА

У статті розглядається місце і роль топонімів у контексті байки, функціональне призначення і стилістична функція. Серед нечисленного класу топонімів виокремлено, відповідно до прийнятої класифікації, тероніми (територіоніми, хороніми, адміністратоніми, сувереноніми), пенінсулоніми, ойконіми, гідроніми (пелагоніми). Окреслено перспективи дослідження топонімікону української байки.

Ключові слова: *байка, ономастика, пропріатив, онім, топонім, байкопоетонім, територіонім, хоронім, адміністратонім, ойконім, гідронім.*